

VÁMBÉRY ÁRMIN ÉS AZ AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Kovács Nándor Erik

egyetemi tanársegéd, könyvtáros,
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Török Filológiai Tanszék,
MTA Könyvtár és Információs Központ Keleti Gyűjtemény
kovacs.nandor@konyvtar.mta.hu

Vámbéry Ármin, a magyar turkológia megalapítója, a Pesti Egyetemen a Keleti Nyelvek Tanszékének tanára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja 1913 szeptemberében hunyt el. Halálának századik évfordulójához érve hamarosan centenáriumához érkezik az a páratlan értékű keleti kéziratok örökség és nyomtatott könyvekből álló gyűjtemény is, amelyet a mester fia, Vámbéry Rusztem 1914-ben a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozott. A világhírű keletkutató hagyatékának legbecsebb részét, a keleti kéziratokat ma az Akadémia Könyvtárának 1951-ben létrehozott orientalisztikai különgyűjteménye, régi nevén a Keleti Könyvtár, mai nevén a Keleti Gyűjtemény őrzi. Ahogyan Vámbéry munkássága és kérdésselvetései alapvető irányt szabtak a magyarországi turkológia kibontakozásának, s ezek nélkül e tudományág bizonyára nem nyerte volna el napjainkig kiformalódott karakterét, a magyar keletkutatás alapkönyvtáraként működő Keleti Gyűjtemény kéziratok kincsesára is összehasonlíthatatlanul szegényebb, csak a török nyelvű kéziratok hagyatékot tekintve pedig úgyszólván nincstelen volna Vámbéry Ármin fáradozása és gyűjtőtevékenysége nélkül.

A jeles tudós a magyarországi keletkutatás színvonalas működtetéséhez nélkülözhetetlen forrásbázis megteremtésének elkötelezett támogatójaként egyrészt mint közvetítő, másrészt mint adományozó járult hozzá az Akadémia könyvtárának gyarapodásához. A következőkben a könyvtár gazdagításában vállalt szerepének e két oldalát elevenítjük fel, különös hangsúlyt helyezve a keleti kéziratokra.

Vámbéry ifjúkora az önképzés, a nélkülözés és az önfenntartás küzdelmeivel telt. Hosszú házitanítói időszakának kései szakaszában fordult érdeklődése a keleti nyelvek felé, majd érlelődött meg benne a keleti utazás gondolata. A török nyelvet a szlavóniai Kutjevóban (*Kutjevo*) tartózkodása idején, a napi hatórás tanítás engedte szabadidejében kezdte elsajátítani. A török, a perzsa irodalom remekművei közel hozták az addig számára teljesen idegen muszlim kelet kultúráját, és nagy hatást gyakoroltak érdeklődésére. 1854-től páratlan nyelvtudását latba vetve többször szeretett volna kitörni addigi szűkös és bizonytalan életformájából. Bécsbe utazott, ahol azonban megfelelő támogatás és ajánlások hiányában, csalódására nem juthatott

tolmácsi álláshoz. Ott tartózkodása mégis meghatározónak bizonyult későbbi pályájára nézve: Bécsben találkozott Joseph von Hammer-Purgstall báróval, a török történelem és irodalom területén hírneves életművéről ismert keletkutatóval, aki Vámbéryt török stúdiumai elmélyítésére bátorította (Vámbéry, 1905, 82.). Ugyancsak fontos állomás volt keleti orientációjában egy esztendeig tartó kecskeméti tartózkodása, ahol a Schweiger család alkalmazta házitanítóként. Itt kezdett intenzíven foglalkozni a török és arab nyelvvel, s ebben nagy segítséget jelentett számára, hogy a város református líceumának professzorától, Ballagi Mórtól arab nyelvkönyveket is kaphatott kölcsön (Vámbéry, 1905, 92.).

Első keleti útja Isztambulba vezetett, ahol megismerkedett s barátságot kötött az 1849-es emigráció egyik ismert személyiségével, Szilágyi Dániellel (1831–1885). Szilágyi huszár őrmesterként (más adat szerint már hadnagyi rangban) emigrált Kossuth Lajossal az Oszmán Birodalomba, s maradt haláláig török földön. A krími háborút követően Isztambulban megvásárolta azt a könyvkereskedést, amelyben korábban inasként dolgozott, s attól fogva a bolt a ritka keleti nyomtatványok és kéziratok fontos lelőhelyévé vált, nemcsak a török reformértelmiség, hanem a magyar keletkutatók számára is. Több orientalista szerzett be könyveket, kéziratokat (Csorba – Sudár 2003b, 11–13.). Vámbéry beszámolója szerint megismerkedésük idején, 1857-ben Szilágyi „a török nyelv népies részét alaposan bírta”, majd amikor 1864-ben, közép-ázsiai útjáról visszatérőben Isztambulban ismét találkozott, már „alapos török fordítói hírnévnek örvendett.” (*Akadémiai Értesítő*, 1886, 203.) Habitusukban s a tudomány műveléséhez való viszonyukban fennálló különbséget jól illusztrálja, hogy amikor Vámbéry 1858-

ban Isztambulban kiadta első művét, egy német–török zsebszótárt, Szilágyi egy ideig szóba sem állt vele. Amikor barátja ennek oka felől érdeklődött, azt a választ kapta, hogy „Szemtelenséget követett el, fitogtatod a tudományodat a világ előtt!” (Vámbéry, 1905, 124.). Vámbéry Ármin gazdag írói munkásságával, az írással fukarkodó, introvertált Szilágyi Dániel pedig gyűjtőszendvélyének elévülhetetlen és megismételhetetlen eredményével vált a magyar orientalisztika részévé.

Az egyik szál, ami Vámbéryt a Keleti Gyűjteményben ma őrzött írásos emlékekhez fűzi, a közvetítő szerepe, amelynek köszönhetően az 1885-ben elhunyt Szilágyi kéziratkollekciója az örökös fiúk, Szilágyi Béla és Szilágyi Árpád tulajdonából vásárlás útján az Akadémia birtokába került. Vámbéry az Akadémia főtitkárának címzett, 1886. február 7-én kelt levelében hangsúlyozta, hogy „Néhai Szilágyi Dániel hagyatékát képező könyvtár jegyzéke a konstantinápolyi cs. és k. főkonzulátus által kivonatosan eszközölt leltározásában előttem lévén, van szerencsém nagyságodat értesíteni, miszerint ezen könyvtár csakugyan egy ritka és nagybecsű kincset tartalmaz, melyért nagy kár volna, ha akadémiánk meg nem vásárolván idegen kézre kerülne...” A roppant kollekció helyben végzett értékbecslése „inkább alacsony mint magas fokon ejtetett meg [...] a fent említett teljes összeget megéri [...] az egész könyvtár megvásárlása mindenképpen ajánlható, és ismételve mondom, hogy vétek volna ezen ritka kincset külföldi kereskedők kezébe juttatni.” A beszámoló szerint a hagyaték három nagy csoportra: keleti tárgyú, európai nyelveken írt művekre (8918 kötet), keleti kéziratokra (491 kötet) és keleti, főleg török nyelvű nyomtatványokra (2009 kötet) tagolódott (MTA KIK Kézirattár RAL 110/1886).

Szilágyi Dániel világos szándéka volt, hogy halálával gyűjteménye Magyarországra kerüljön, s ezt az akaratát – amelyet ugyan végrendeletben nem rögzített – az örökösök is tiszteletben tartották (*Akadémiai Értesítő*, 1886, 206.). Ugyanakkor az adás-vétel nem zajlott zökkenőmentesen, hiszen az Akadémia a tételesen nem ismert anyagért nem kínált megfelelő összeget, Béla és Árpád pedig – bár saját nyilatkozatuk szerint a nemes ügy érdekében hajlandók voltak engedményre – a felajánlott vételárat okkal találták méltánytalanul alacsonynak. A hosszas egyeztetés és alkudozás során Vámbérynak egyrészt az Akadémia előtt kellett ismételt hangúlyoznia a hagyaték valódi értékét, másrészt rá hárult a kellemetlen feladat, hogy az örökösökkel elfogadtassa az általa is elismerten alacsony ajánlati árat. A tárgyalások végeredményeként Szilágyi Dánielnek végül csak a keleti kéziratok kerültek az Akadémia tulajdonába, az örökösök által remélt ár töredékéért, 4500 forintért. A nyomtatott könyvek-re az Akadémia nem tartott igényt, így azok végül Szilágyi Béla hajdani iskolájába, a Kunhalasi Református Főgimnáziumba kerültek (Csorba – Sudár 2003a, 130–131.). A kéziratok gyűjtemény beérkezését az Akadémia 1886. március 29-i ülésén nyugtázta a Könyvtári Bizottság jelentése (*Akadémiai Értesítő*, 1886, 57).

Vámbéry tehát oroszánrészt vállalt abban, hogy ez a három évtized alatt, szenvedélyes gyűjtőmunka árán összeállt kéziratkollekció ma az Akadémiai Könyvtárat gazdagíthatja. Vámbéry neve azonban saját adományozása, illetve hagyatéka révén fonódott igazán egybe az Akadémia könyvtárával, illetve került fel a Keleti Gyűjtemény gazdagítóinak emléket állító márványtáblára. Minthogy a Keleti Gyűjtemény az orientalisztikai területek, és

nem származtatók szerinti csoportosításban őrzi a kéziratokat, az egyes tételek esetében az adományozó, származtató személyének azonosítása leginkább áttetelelesen, tulajdonosi bejegyzések vagy egyéb levéltári dokumentáció segítségével lehetséges. Ezen kívül a proveniencia rekonstrukciójában az is támpontként szolgálhat, hogy a különböző gyűjtemények, hagyatékok beérkezési időrendje valamelyest (de nem szükségszerűen) tükröződik a raktári jelzet sorszámban is. Így például a török kézirat gyűjteményen belül a hagyományos, méret szerinti alosztást (nyolcadrét: O[ktáv], negyeddrét: Qu[art] és kétrét: [F]olio) jelölő betűjel mellett szereplő legalacsonyabb számértékek, a Török O. 1-től Török O. 307-ig néhány közéjük becsúszott és beszámozott kivételtől eltekintve a legkorábban leltározott Szilágyi-hagyatékból származó tételeket jelölik.

A Keleti Gyűjtemény török kéziratállományán belül a Vámbéry Ármintól származó kéziratok azonosítását megkönnyíti, hogy egyrészt a tulajdonosi bélyegző, ha nem is mindig, de az esetek többségében egyértelmű bizonyítékul szolgál a tulajdonos kilétének megállapításához. Másrészt az Akadémiai Könyvtár Levéltárában hozzáférhető egy, a *Kézirattári szaporodások 1870-től fogva* címet viselő számozatlan növedéki napló, amelyben Vámbéry adományai és hagyatéka is tételesen szerepelnek. Ezen kívül az *Akadémiai Értesítőben* is tételes, ám jobbra csak a művek rövid címeit leíró jegyzékben adtak számot az ide került kéziratokról. Ez utóbbi lista néhány helyen pontosításra szorul. Például nyilvánvaló tévedésből egymás után kétszer vették számba *Háfiz* költeményét, illetve *Nisándzsi* történeti művének tévesen két példányát regisztrálták (Török O.376, és Török O.382), ám kiderült, hogy az utóbbi

kötet valójában *Mehmed Szubhi* udvari történetíró 18. századi krónikája. A Vámbéry Ruzstem által átadott kéziratok hagyatéki anyag tíz perzsa (az eredetileg a kéziratok közé sorolt Perzsa O. 48 jelzetű munka valójában litográfia), két arab, negyvenhárom keleti, illetve oszmán-török tételből áll.

A török kollekcióban emellett még két Vámbérytól származó kézirat is található, ezeket még életében ajándékozta az Akadémiának (Török F.23; F.57). További három, az ő bélyegzőjét viselő tétel bekerülésének körülménye egyelőre tisztázatlan. Ezek európai kezek által másolt török nyelvű kivonatokat tartalmazó kéziratok (Török F.66 és F.67) és egy latin-török fabulagyűjtemény (Török Qu.60). A fenti adatok és az állomány szemrevételezése alapján a Keleti Gyűjteményben a következő keleti kéziratok tulajdoníthatók Vámbéry Árminnak:

- **Török O.38**, O.171, O.176, O.196, O.329, O.370–388, **Török Qu.39**, Qu.60, Qu.63–78, **Török F. 23**, F. 57, F.66–67, F.70–71;
- **Perzsa O.43–47**, O.49–50, O.52–53, **Perzsa F.14**;
- **Arab O.4**, **Arab F.4**.

Ez összesen negyvennyolc török, tíz perzsa és két arab, azaz hatvan keleti kézirat. Vámbéry önéletírásában keleti kéziratáról „utazása legértékesebb zsákmányai”-ként emlékezik meg, ami arra utal, hogy a keleti török nyelvű műveket közép-ázsiai útja során szerezte be (Vámbéry, 1905, 245.). Az oszmán-török kéziratok többségére feltehetőleg Szilágyi Dániel közvetítésével tett szert.

Néhány szerencsés esetben saját bejegyzése tanúskodik az adott mű megszerzésének módjáról. A *Dzsámaszp-náme* címet viselő kézirat (Török Qu. 67) előzéklapján olvasható: „Ezen érdekes, a XV. századból való

ó-oszmánli költői elbeszélést (Dzsámaszp-náme) Nedzsib Aaszim török tudós barátomtól 70. születési napomra ajándékol kaptam. Vámbéry”. A gyűjtőszöveg szelsőséges megnyilvánulásaként kell értelmeznünk egy másik bejegyzését, amely arra utal, hogy közép-ázsiai útja során rá leselkedő veszélyeket saját csínyjeivel sem habozott tetézni: „Ezen kéziratot egy turkómán rabló csizmaszáraból kivettem.” – volt olvasható valamikor a Török O.373 jelzetű keleti török verseket (gazel) tartalmazó kolligátum azóta megsemmisült előlapján. A bejegyzést a Kégl Sándor által készített régi cédulakatalógus idézi.

Máskor bejegyzésében nem a kézirat beszerzésének körülményeiről vall, hanem a mű tartalmáról, értékéről ír, például a Timur Lenkről szóló legendagyűjtemény perzsa kéziratában (Perzsa O.46): „Ezen középázsiai perzsa nyelven írt kézirat Timur (Tamerlan) hős pályájára vonatkozó mondák és meséket tartalmazza. Európában a tudós világ soha létezéséről nem hallott.” Ezt a példányt egyébként Maximilian von Proskowetz agronómus, utazó (1858–1898) 1888-ban keleti úttjáról hozta ajándékba Vámbérynak, aki később egy részlet közzétételét is tartalmazó ismertést írt az unikális műről (Vámbéry 1897).

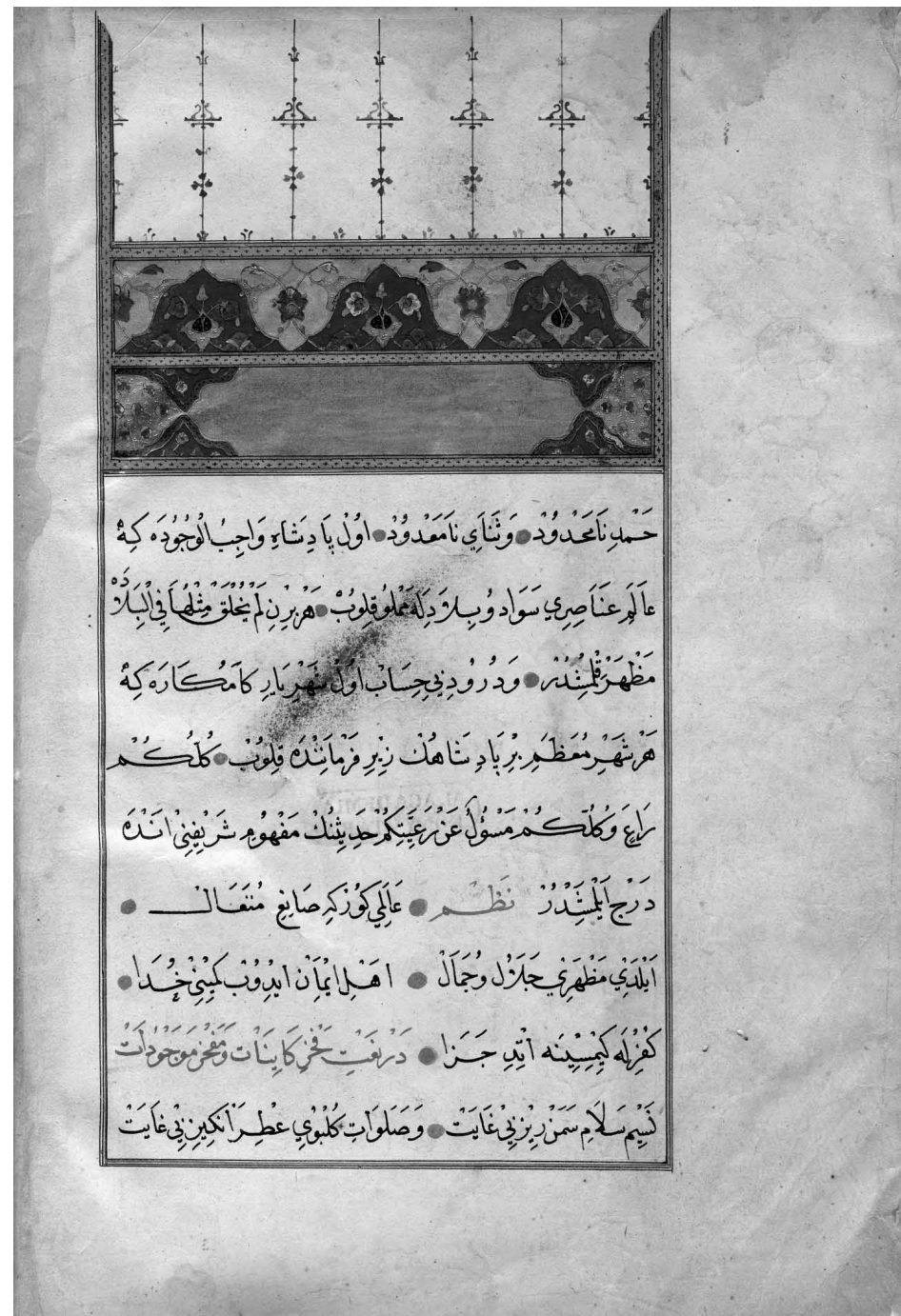
Szilágyi roppant gyűjtéséhez mennyiség tekintetében nem hasonlítható a Vámbérytól származó kéziratgyűjtemény, ugyanakkor több darabja kiemelkedő, néha felbecsülhetetlen értéket képvisel. Vámbéry figyelt fel arra a török kéziraatra, melyet 1860-ban az Akadémiának adományozott, s amely ma a Keleti Gyűjtemény talán legértékesebb török kézirat. Ez az autográf mű, amelynek egyetlen példánya ismert, a Tarih-i Üngürüs (Magyarország története) címet viseli. A művet először maga Vámbéry ismertette (*Akadémiai Értesítő*, 1860, 261–316.), később Budenz József

tájékoztatta a Tudós Társaság a kézirat értékéről, amelyet egyes részletek közlése kíséretében eképpen méltatott: „Kétségkívül magyar historikus előtt igen érdekes, de még magyar nyelvész előtt is igen becses irodalmi emlékekkel gazdagította meg Vámbéry úr a Magyar Akad[émia] könyvtárát, midőn a maga nemében egyetlen, török nyelven írt magyar krónikánk, a Tarih-i Üngürüsnek igen csinos kéziratát megküldé.” (*Akadémiai Értesítő*, 1861, 261–292.; és a mű részletei: 293–316.) A kézirat előlapján a mű címén kívül többek között Vámbéry tulajdonosi bejegyzése is olvasható magyarul, valamint muszlim ragadványnevének (Resid) feltüntetésével is (*Min kutub-i Resid al-Üngürüsi*, azaz „A magyarországi Resid könyvei közül”). A krónika modern, kritikai kiadását Hazai György készítette el (Hazai, 1996; Hazai, 2009a), majd a mű hasonmás kiadása és átirata is napvilágot látott (Hazai, 2009b). A kutatások nyomán fény derült arra, hogy a krónika írója egy zsidó származású kereskedő, bizonyos Jacob von Pibrach fia, Sebold, aki tisztázatlan körülmények között (valószínűleg fogolyként) került az oszmánok szolgálatába, majd miután áttért a muszlim hitre, Szulejmán szultán (1520–1566) tolmácsaként tett szert elismertségre. A magát Mahmúd terdzümánnak nevező szerző saját bevallása szerint egyetlen latin nyelvű forrásra támaszkodott, ezzel szemben a forráskritikai kutatások egyértelművé tették, hogy a Képes Krónika és Thuróczy János műveinek részei szolgálhattak az egyébként több helyütt átalakított, kiegészített munka fő kútfőiként. A szerző a művet egy Nagy Sándor tetteit leíró szakasszal kompilálta, amellyel a Magyarországot hódoltató Szulejmán haditetteinek igyekezett megfelelő párhuzamot találni, hiszen Nagy Sándor a perzsa-muszlim hagyomány

kiemelkedő alakja, a perzsa uralkodói eszménykép egyik szimbóluma. Borzsák István állapította meg, hogy e részek Marcus Iustianus Iustinus történeti opuszából származnak (Hazai, 2009, 23–28.).

A Vámbéry-féle kéziratok közül való egy másik kivételes példány, a *Feredzs bad es-Sidde*, azaz a *Borúra derü* címet viselő mesegyűjtemény. Az Ezeregyéjszaka meséivel rokonítható műfaj az anatóliai török folklórban széles körben elterjedt, eredete az arab mesehagyományra vezethető vissza. A negyvenkét, tartalmi szempontból különálló, általában rövid történetet nem azok tartalma, hanem a közös cím által is sugallt végkicsengése köti össze: mindegyikben valami váratlan, csodálatos fordulat hoz megoldást, kimenekedést a kilátástalan helyzetbe jutott szereplők számára (Hazai, 2006, 11–14.). A műnek a világon számos kézírata ismert, csak a Keleti Gyűjtemény *nyolc* példányt őriz, ebből *hét* Szilágyi Dánieltől való: Török O.6 és O.10 (eredetileg egy mű két részben, vö. Csorba – Sudár 2003a, 132.), O.33, Qu.3, Qu.4, Qu.5, F.48. A Vámbéry-féle példány különleges becset kora adja: az 1451-ben, Edirnében készült kézirat a ma nyilvántartott másolatok közt a legrégebbi darab. A mű ezenkívül az oszmán-török nyelv korai írott emlékeként nyelvtörténeti szempontból is páratlanul értékes.

A fent kiemelt két példányt is beleértve a Vámbéry Ármintól származó negyvennyolc török kézirat többsége oszmán-török nyelvű, de tizenegy mű a közép-ázsiai török nyelven íródott. Ilyen a *Lugat-i Csagatáj*, a Vámbéry által 1862-ben kiadott *Abuska* csagatáj szótár kézírata, vagy a 15. századi költő *Ali Sír Neváji* nevezetes műve, a *Muhákemetü'l-lugatejn*, amelyben a különben perzsa nyelven is otthonosan verselő szerző a török nyelv felsőbbségét bizonygatja a perzsával szemben.

Tarih-i Üngürüs, Ms Török F.57, fol. 1v.

E helyütt nincs mód részletesen beszámolni a Vámbéry-hagyaték nyomtatott könyveiről, csupán néhány nevezetesebb, kiemelkedő példány megemlítésére van lehetőség. A hagyaték egy része a tudományos munkájának forrásbázisát, segédirodalmát adó könyvgyűjtemény, más része munkásságának gyümölcse, de akad közte életpályája legkalandosabb pillanatainak emlékét őrző, ritka példány is. A Keleti Gyűjteményben található az a kisméretű litografált *Korán*, amely középszerű utjának emlékét is hordozza. Az erősen rongálódott előlapon két felirat olvasható:

1. ...*dervis inkogni[tó...]*... *nyakamon függött perzsa tarsolyban.* 2. *Ezen Teheránban vett Korán ugyanezen zöld táskában egész középszerű utamon nyakamról lecsüggött és éjjel nappal rajtam volt.*

A Vámbéry-hagyatékból származó legrégebbi nyomtatott könyvek között különösen jelentős két török ősnymtatvány. Az Oszmán Birodalomban a török könyvnyomtatás európai viszonylatban későn, a 18. század elején kezdődött, innen a 18. századi oszmán-török nyomtatványok európai könyvtörténet szempontjából szokatlan besorolása. A nyomda alapítója egy kolozsvári születésű, eredetileg unitárius, majd török szolgálatba állt és muszlim hitre tért magyar, akit Ibrahim Mütefferika néven ismerünk. Ibrahim II. Rákóczi Ferenc hivatalos portai kapcsolattartója volt a fejedelem rodostói éve alatt. A nyomdaalapító életében kiadott tizenhét mű közül az első 1729-ben hagyta el a nyomdát. Vámbéry Ármin egy, az első török nyomtatványok sorában kilencedikként, 1732-ben megjelent politikai tanácsadó értekezést, a nyomdaalapító saját szerzeményét hagyta a könyvtárra.

A hagyaték másik darabja az Ibrahim nyomdájából kikerült első nyomtatványnak, egy arab értelmező szótár 16. századi török

változatának 1756-ban megjelent második kiadása. E ritka könyvek (mindkét munkát ötszáz példányban adták ki) nemcsak a török könyvkultúra és művelődéstörténet szempontjából képviselnek rendkívüli értéket, hanem a nyomdaalapító származása révén ezeket egyszersmind hungarikumként is számon tartjuk.

Végezetül szükséges néhány szót szólni a Vámbéry közvetítésével, illetve hagyatékából ránk maradt kéziratok hasznosulásáról. A kéziratgyűjtemény áttekinthetőségéhez, kutathatóságához feltétlenül szükséges kézirat-katalógus kiadása sokáig váratott magára. A Szilágyi-gyűjtemény szerzeményezésekor azonnal felmerült egy korszerű katalógus összeállításának igénye. A Szilágyi-gyűjtemény „rendezésére, illetőleg lajstromozására” először maga Vámbéry vállalkozott. A munkát díjmentesen vállalta, de azzal a feltétellel, hogy az Akadémia a katalógizálás elvégzéséhez rendelkezésére bocsát egy különálló, világos helyiséget zárható könyvszekrényekkel, illetőleg hogy saját hallgatói közül „könyvtári segédet” jelölhessen, akinek munkáját „szerény napidíjjal” honorálják. Vámbéry e feltételek teljesülése esetén azonnal kész volt megkezdeni a munkát, s erre meg is kapta a jóváhagyást (*Akadémiai Értesítő*, 1887, 144.). A vállalkozás azonban ismeretlen okok miatt meghiúsult. A kéziratok leírásával néhány évvel később, 1891-ben Kúnos Ignácot bízták meg, aki a következő évben részletes beszámolóban tájékoztatta a feldolgozás alatt álló török kéziratgyűjteményről, több tételről részletesebb leírást is nyújtva (Csorba – Sudár 2003a, 131–133.). Közben Kuun Géza és Goldziher Ignác indítványukban nehezményezték, hogy az akkor már hat éve az Akadémián álló Szilágyi-gyűjteménynek változatlanul nincs katalógusa, s így a kollekció „tudományos

felhasználtságának” sincs semmi nyoma. Együttal ismét sürgették a kor követelményeinek megfelelő katalógus elkészítését (*Akadémiai Értesítő*, 1892, 20–27., 730–731.).

A Kúnos által készített nyilvántartás már a kéziratgyűjtemény jelenlegi számozási rendszerét alkalmazta, ám számos kívánnivalót hagyott maga után, amelyek egy részét Vámbéry másik tanítványa, a Pesti Egyetem első perzsa nyelv- és irodalomtanára, Kégl Sándor (1862–1920) korrigálta. Az 1909-re elkészült és az időközben gyarapodó gyűjtemény újabb tételeit is tartalmazó Kégl-féle cédulakatalógus kis híján egy évszázadig szolgált az Akadémiai Könyvtár török kéziratgyűjteményének egyetlen használható mutatójával, ám kézirat formájában csupán a helyi tájékozódásban lehetett a kutatók segítségére, s nem töltötte, nem tölthette be a korszerű, nyomtatott katalógusok legfontosabb funkcióját,

IRODALOM

- Apor Éva (1971): *The Persian Manuscripts of the Vámbéry-Bequest*. Budapest
- Csorba György – Sudár Balázs (2003a): Egy magyar antikvárius Isztambulban: Szilágyi Dániel. In: Csirkés Ferenc – Csorba Gy. – Sudár B. – Takács Z. B. (szerk.): *Függökert. Orientalisztikai tanulmányok*. mondAt KFT., Budapest, 117–136.
- Csorba György – Sudár Balázs (2003b): Szilágyi Dániel és a magyar orientalisztika. In: Birtalan Ágnes – Yamaji, Masanori (szerk.): *Orientalista Nap 2003. MTA Orientalisztikai Bizottság – ELTE Orientalisztikai Intézet*, Budapest, 10–21.
- Hazai György (1996): *Nagy Szülejmán udvari emberének magyar krónikája. A Tarih-i Ungurus és kritikája*. Akadémiai, Budapest
- Hazai György – Tietze, Andreas (2006): *Ferec bî d eş-şidde. „Freud nach Leid” (Ein frühosmanisches Geschichtsbuch)*. (Studien zur Sprache, Geschichte und Kultur der Türkvolker, Bd. 5.1.) K. Schwarz, Berlin
- Hazai György (2009a): *Vámbéry inspirációk. Nagy Szülejmán udvari emberének magyar krónikája. A Tarih-i Ungurus és kritikája*. Lilium Aurum, Dunaszerdahely

nem nyitotta meg a nemzetközi kutatás számára való hozzáférés lehetőségét.

A 2007-ben angol és török nyelvű kiadásban is megjelent korszerű, nyomtatott katalógus (Parlatur – Hazai, 2007) látványos mértékben hozzájárult a Keleti Gyűjteményben őrzött török kéziratok nemzetközi ismertségéhez, amelynek nyomán a gyűjtemény török kéziratai több nemzetközi forráskiadás és kutatómunka forrásaiként szolgálhattak. A Keleti Gyűjtemény emellett digitális külön-gyűjtemények létrehozása útján is törekszik az adományozóknak s munkásságuknak emléket állítani, illetőleg a tőlük ránk maradt örökséget részben vagy egészben közzétenni.

Kulcsszavak: *MTA Könyvtára, Keleti Gyűjtemény, Szilágyi Dániel gyűjteménye, török kéziratok, csagatáj kéziratok, perzsa kéziratok, Tarih-i Ungürüs*

- Hazai György (2009b): *Die Geschichte der Ungarn in einer osmanischen Chronik des 16. Jahrhunderts: Tercümân Mahmûds Tarih-i Ungurus*, K. Schwarz, Berlin
- Horváth Anna (1978): *Turkish Manuscripts in the Oriental Collection of the Library of the Hungarian Academy of Sciences*. In: Apor Éva (ed.): *Jubilee Volume of the Oriental Collection 1951–1976. (Oriental Studies 2)* MTA Könyvtára, Budapest, 95–103.
- Kovács Nándor Erik (2009): Küzdők öröksége: Szilágyi Dániel, Vámbéry Ármin és Ibrahim Mütefferika emlékezete és az Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteményének török kincsei. In: Dobrovits Mihály (szerk.): *„A kíváncsi világosság”. 6. Nemzetközi Vámbéry Konferencia*. Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 273–88.
- Parlatur, İsmail – Hazai Gy. – Kellner-Heinkele, B. (2007): *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the Library of the Hungarian Academy of Sciences*. Bp.
- Vámbéry H. (Vámbéry Ármin) (1897): Eine legendäre Geschichte Timurs. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, 51, 215–232. • <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/dmg/periodical/pageview/42963>
- Vámbéry Ármin (1905): *Küzdelmeim*. Franklin, Budapest • <http://mek.oszk.hu/03900/03975/html/>